

ELI HECKSCHER

OCH SVENSK TIDSKRIFT

Av f. d. arkivrådet HERMAN BRULIN

Det finns nu inte många kvar av dem, som för några och fyrtio år sedan samlades i »juntan» kring den återupplivade Svensk Tidskrift. Redan under 1920-talet förlorade denna krets Sam. Clason och Carl Hallendorff, under 1930-talet Verner Söderberg och Torvald Höjer, 1943 Gustaf Stridsberg. Och under det nya decenniet ha med ej fullt två års mellanrum tidskriftens båda första redaktörer slutat sin levnad: Gösta Bagge den 3 januari 1951 och Eli Heckscher den 23 december 1952. En minnesruna över Gösta Bagge finns tecknad på ledande plats i tidskriftens första häfte för 1951. Då Algot Bagge, som dagen efter Heckschers död i Svenska Dagbladet givit en på hågkomster från juntåren stödd karakteristik av denna period i den bortgångnes liv, av tidsskäl var hindrad att enligt tidskriftsredaktionens önskan återupptaga ämnet i utförligare form, lades uppgiften i min hand.

Att jag vågat ge mig i kast därmed, beror till stor del därpå, att jag för ändamålet fått tillgång till Heckschers mycket rikhaltiga och av hans maka omsorgsfullt förtecknade brevarkiv, som innehåller inte bara hans mottagna brev utan också (i koncept, kopia eller i vissa fall original) många av dem han själv skrivit. Även Gösta Bagges bevarade brevsamling med dess mängd av originalskrivelser från redaktionskamraten har jag fått använda. Själv har jag också i behåll ett och annat brev i ämnet samt korta almanacksanteckningar. Tid och utrymme ha visserligen inte medgivit mer än en så att säga stickprovsmässig genomgång av detta material, huvudsakligen inriktad på Heckschers egen redaktörstid, dvs. ung. till första världskrigets avslutning. Särskilt då det gäller en modern brevväxling, måste man också hålla i minnet, att den blott kan ge en mycket fragmentarisk upplysning, ty i regel förstummas den ju så ofta brevskrivarne vistas på samma ort. Full klarhet på alla punkter ger icke detta material, men det har dock i åtskilliga fall kunnat lägga en fastare grundval för framställningen.

Först blott en hastig blick tillbaka. Svensk Tidskrift har gamla förnämliga anor, särskilt förbundna med Uppsala. Raden av dess förfäder börjar med Carl Rupert Nybloms *Svensk Literatur-Tidskrift* 1865—68, fortsatt t. o. m. 1876 under namnet *Svensk Tidskrift*

för litteratur, politik och ekonomi av män som Hans Forssell och (mot slutet) Harald Hjärne. Efter några års uppehåll följde så *Ny Svensk Tidskrift* 1880—90 (de två första åren utgiven av Axel Lundström och Adolf Lindgren, sedan av Reinhold Geijer) och slutligen 1891—95 Frans v. Schéeles *Svensk Tidskrift*. I en dåtida uppsaliensares minne står den sistnämnda som en ovärderlig kunskapspridare och tankeställare. Dess nedläggande betydde ett kännbart tomrum, och för en under Hjärnes inflytande uppvuxen akademisk ungdomskrets, som längtade efter att själv kunna göra en insats för vad den fann i hans paroll »försvar och reformer», låg det nära till hands att spana efter möjligheter att ge en sådan tidskrift som den avsomnade nytt liv. Mannen som man hoppades »skulle göra't» fanns också. I Gunnar Hazelius såg man den givne ledaren, och själv tänkte denne — då principiella motsättningar inom det fäderneärvda Nordiska Museets ledning 1904 gävo honom frihet att lägga om sin levnadsbana — att ägna sina krafter åt fri politisk verksamhet med en ny *Svensk Tidskrift* (eller kanske »Svensk Politisk Tidskrift») som organ. Men redan innan dessa planer hunnit mogna, stäcktes de genom hans död den 26 februari 1905. Ingen inom kretsen hade vid den tiden möjlighet att taga upp verket. Till dem som djupast kände hans bortgång som en ej blott personlig utan också nationell förlust hörde Eli Heckscher, och han har vid upprepade tillfällen i tryck betonat denna synpunkt. Det är knappast någon konstruktion att i hans senare insatser för *Svensk Tidskrift* se ett medvetet fullföljande av Gunnar Hazelius' tankar.

Emellertid gjorde sig vid samma tid en ungt konservativ strömning bemärkt även vid Göteborgs Högskola, med den vältalige statskunskaparen Rudolf Kjellén och filosofen Vitalis Norström som lärofäder och deras yngre vän Adrian Molin som drivande kraft. Strax efter unionskrisens avveckling publicerade den sistnämnde programskriften »Svenska spörsmål och krav», och på våren 1906 bebådades, att mot slutet av året en nationellt frisinnad tidskrift med honom som redaktör skulle börja utgivas på Gebers förlag. Kontakt mellan de båda någorlunda parallella linjerna låg nära till hands, och då Molin i maj s. å. formligen inbjöd medlemmar av den uppsvenska kretsen till medarbetarskap, blevo sva-aren jakande. Alltifrån början innehöll följaktligen hans tidskrift, åt vilken han gav namnet *Det Nya Sverige*, bidrag också från detta håll — i de båda första årgångarna 1907 och 1908 bl. a. fem artiklar av Stridsberg, fyra av Söderberg och tre av Heckscher.

Då emellertid förlaget snart tröttnade på det förmodligen föga lukrativa företaget, lades detta i november 1908 om till ett särskilt förlagsaktiebolag; vid anskaffningen av aktiebeloppet kunde den nämnda gruppen genom sina försänkningar på olika håll göra en betydande insats, vilket naturligtvis bidrog att stärka dess inflytande inom tidskriften. Dennas arbetsformer organiserades nu på ett sätt, som i viss mån företecknar den blivande Svensk Tidskrifts. Vid sidan av bidrag under författarnamn förekommo osignerade artiklar avsedda att uttrycka en samfällid uppfattning. En mindre redaktionskommitté omfattade jämte redaktören ett par av de stadigvarande medarbetarna, medan en vidare krets då och då samlades till otvungen diskussion av tidskriftens angelägenheter. Det visade sig dock efterhand inte så lätt att samstämna de kärvare uppsaliensiska och de mera översvallande göteborgska tongångarna, och Molin kände sig utan tvivel i längden besvärad och hämmad av den kritik, som stundom kunde möta uppslag eller artiklar, vilka lågo honom särskilt om hjärtat. Klyftan vidgades alltmera, och i februari 1910 kom det till en kris. Den bottnade väl mindre i påtagliga politiska motsättningar än i spänningen mellan å ena sidan redaktörens månhet om sin handlingsfrihet och på den andra en viss brist på tilltro till hans omdöme. Säkerligen i syfte att så stärka sin position, tog han sig före att på egen hand vända sig till aktieägare i bolaget, även sådana som inträtt däri på anmodan från medlemmar av vår grupp, med förslag att överlåta sina aktier på honom. Detta tillspetsade konflikten, och motåtgärder vidtogos. I sakens intresse undvek man dock på ömse sidor öppen brytning, och förhandlingar om en modus vivendi pågingo under några månader. Trivseln i samarbetet var emellertid borta, någon definitiv överenskommelse om dettas fortsättning nåddes icke, och vid en bolagsstämma den 31 augusti 1910 genomförde oppositionen — i stillsamma former — bolagets upplösning.

De båda linjerna skildes alltså. Det Nya Sverige fortsatte under Molins ledning sin verksamhet oberoende av sina forna bundsförvanter. Dessas krets, som under krisens förlopp åter upptagit tanken på ett eget tidskriftsföretag, var nu beredd att med disponibla och nyförvärvade tillgångar och krafter helt förverkliga den *Svensk Tidskrift* de själva tänkt sig.

Eli Heckscher och Gösta Bagge åtog sig med glatt mod gemensamt redaktörskapets möda och ansvar. De voro ej obekanta med dess problem efter att i Det Nya Sverige ha haft — än båda, än

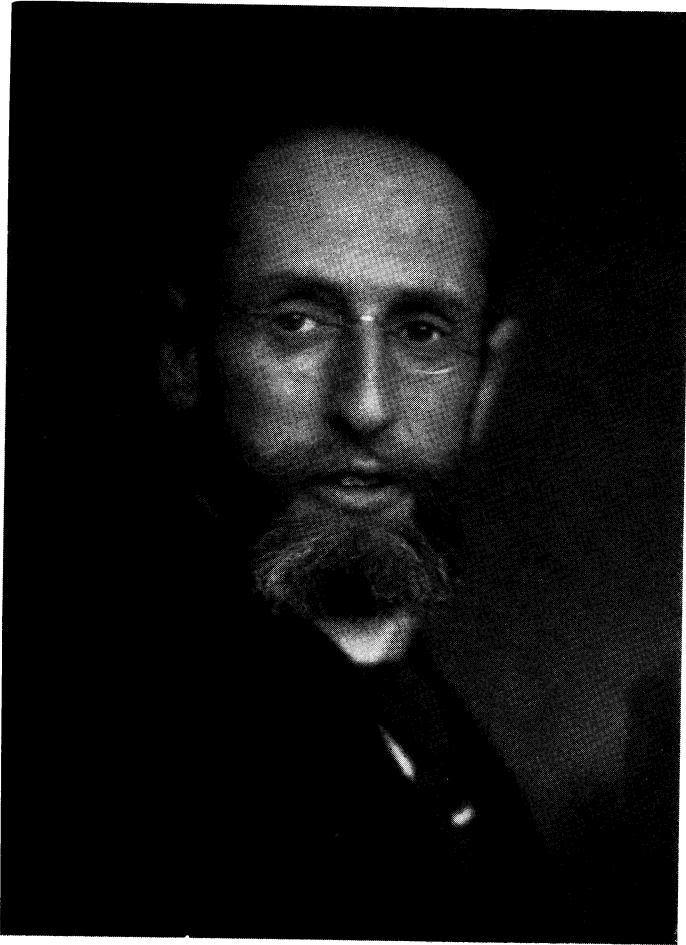
endera — att i stor utsträckning företräda sin grupp i samarbetet eller dispyterna med tidskriftens redaktör.

Heckscher, som nyss fyllt 31 år, hade redan i olika sammanhang framträtt offentligt och även anlitats för allmänna uppdrag. Fil. doktor sedan 1907, hade han medhunnit en betydande historisk och nationalekonomisk produktion och var sedan 1909 professor vid den nyinrättade och av honom med intensivt intresse omfattade Handelshögskolan. Bagge var 2 1/2 år yngre och hade ännu ej hunnit avsluta sina akademiska studier (han blev fil. licentiat i slutet av 1911 och doktor 1917), men hans särskilt i en trängre krets upplivande och medryckande väsen, hans under resor i USA — då ej så ofta besökt som i våra dagar — vidgade politiska vyer, hans levande socialpolitiska intresse och hans stridsglada motvilja mot inom stockholms högern uppdykande bossväldestendenser förde honom tidigt fram i första ledet (1913 blev han stadsfullmäktig).

Dubbleringen av redaktörer, vilka kompletterade varandra så väl som dessa, var icke blott i och för sig gagnelig utan också nödvändig, därför att de båda voro överhopade med andra uppgifter och dessutom emellanåt fingo anledning till utrikes resor eller andra ledigheter från tidskriftsbördan. De alternerade i sådana fall men stodo då som eljest i livlig inbördes kontakt. För två personer med så utpräglade meningar och därtill så pass arbetspressade som dessa utgjorde ett så intimt samarbete ingalunda någon beständig idyll. Deras brevväxling är verkligt otvungen — Baggens mästerskap i humoristiskt drastiska tillmälen avlockade en gång hans korrespondent en smickrande placering av honom inom brevskrivarlitteraturen vid sidan av Ludvig XIV:s berömda svägerska, den frispråkiga Liselotte av Pfalz —, och läsaren kan onekligen ibland haja till och undra: hur skall detta gå? De voro emellertid tillräckligt goda vänner och dessutom lojala och självkritiska män för att gång efter annan överbrygga divergenserna utan men för tidskriften.

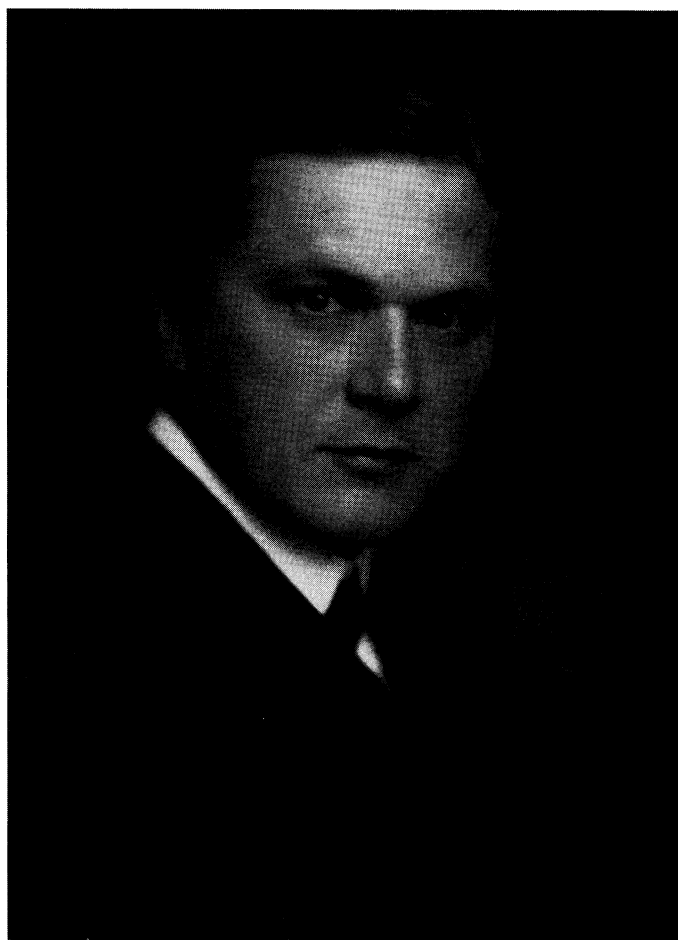
Svensk Tidskrifts första häfte (1911: 1), som utkom i början av december 1910, inleddes med en anmälan, vari bl. a. såsom kärnan av dess redaktionella ståndpunkt angavs:

»den svenska statens inre och yttre styrka och statsarbetets effektivitet, till stöd för landets gemensamma uppgifter, till vård om rikets internationella ställning och till statsintressets befrämjande gentemot alla enskilda partiers och klassers övergrepp eller oberättigade anspråk».

ELI HECKSCHER

Foto 1920

GÖSTA BAGGE

Foto 1921

I denna anmälan ingick en reputerlig lista på bortåt 80 personer, som utlovat sin medverkan. Icke alla men många av dem infriade efterhand sina utfästelser, och många andra artikelförfattare stötte till under årens lopp. Huvudbördan kom naturligtvis dock att vila på de båda redaktörerna och därefter på den trängre men till sin omfattning ej formligen begränsade redaktionsjuntan. Dennes stora betydelse för Svensk Tidskrift sammanhängde med utmärkande drag i häftenas konstruktion: de genom särskild stil-sort framhävda, oftast signerade redaktionella artiklarna, de ej sällan förekommande utrikespolitiska, ekonomiska och sociala översikterna och framför allt den iögonenfallande nyskapade avdelningen Dagens Frågor (i dagligt tal kallade »serap'ar»), som ej här tarvar någon beskrivning, då den väl mer än något annat gjort tidskriften bemärkt. Bidragen i denna avdelning voro länge med ytterst få undantag osignerade, varigenom också de fingo en i viss mån redaktionell prägel. Med årgången 1913 tillkom en särskild avdelning Litteratur med signerade recensioner och översikter.

För att detta system skulle kunna fungera fordrades en väl sammanhållen, på olika områden sakkunnig och — icke minst — arbetsvillig stab. Och den fanns. Av den ursprungliga kärntruppens medlemmar ha åtskilliga nämnts i början av denna artikel; dit hörde också Sigurd Curman och Oscar Wieselgren, och kretsen utvidgades efterhand med yngre krafter, av vilka en och annan senare kom att stå vid Bagges sida eller ensam som redaktör. Till Heckschers omsorger om Svensk Tidskrift hörde också, att han i sitt exemplar därav (vilket enligt hans föreskrift framdeles skall överlämnas till Kungl. Biblioteket) gjort anteckningar om författarskapet till däri förekommande osignerade bidrag¹; de ge alltså en värdefull komplettering till den (ävenledes genom hans försorg) 1923 tryckta innehållsförteckningen till årgångarna 1911—1922.

Man finner där, att han och Bagge i främsta rummet svarade för allmänpolitiska samt ekonomiska och sociala ämnen, Söderberg och Höjer för utrikespolitiska och samtidshistoriska — särskilt deras bidrag kunna utan tvivel alltjämt läsas med utbyte. Clason och Hallendorff behandlade bl. a. riksdagsfrågor och aktuell historia, Algot Bagge juridiska, Curman och Axel Boëthius kulturminnenas, Bertil Boëthius skogens och bygdens, Curt Rohtlieb jordbrukets problem. Wieselgrens område var främst litteraturen, men

¹ I fråga om hans egna artiklar finnas fullständiga uppgifter i den 1950 tryckta »Eli F. Heckschers bibliografi».

hans penna löpte gärna utöver dess gränser, och för Stridsbergs kunskaper och intressen funnos ju knappast några gränser alls; E. H. Thörnberg lämnade också gärna bidrag. Bland de senare tillkomna medarbetarna märker man exempelvis Yngve Lorents, Nils Ahnlund och Ivar Anderson. För egen del sysslade jag mest med vad som på militärt tungomål skulle kunna kallas försvars-»detaljen», där jag bl. a. hade att i civil tidskriftsformulering insmälta det värdefulla material, som våra vänner inom krigsmakten till lands och vatten (Jochum Åkerman, Hans Ericson, Einar af Wirsén m. fl.) försågo oss med.

Bidragen gingo i manuskript eller korrektur fram och tillbaka mellan författarna och redaktörerna, och dessutom sammanträdde medarbetarna i växlande omfattning till olika slags juntor, på varierande lokaler eller i varandras och framför allt i redaktörernas hem. Dessa samkväm höra till ens verkligt goda minnen, fyllda som de voro av allvarliga, stundom skarpa tankeutbyten i riksviktiga frågor och därjämte pepprade med studentikost skämt, där spydigheter och vedernamn fingo maskera den inbördes uppskattning och ärliga vänskap, som låg på botten av det hela.

En sällsynt enhetlig stämning behärskade vår krets. Vi visste vad vi ville, vi kände att det tidskrävande arbetet för det gemensamma målet var befogat, och vi saknade icke förhoppningar om dess verkan.

Visserligen var motståndet segt, både bland den breda massan, som inte kunde eller ville inse de påstådda farornas verklighet, och inom den radikala intelligensen, som i försvarsivrarnas förhävanden framför allt sågo ett försök att sätta käpp i hjulet för den framrullande demokratiska segervagnen. — Här en liten aktuell utvikning: Det är kuriöst att iakttaga den anakronistiska trosvisshet, varmed man på vänsterhåll än idag efter två världskrig ogärna vill se 1910-talets försvarskampanj annat än som ett illojalt (för att inte säga illegalt) attentat mot den ortodoxa parlamentarismen; visst kan man ur numera tillgängliga vittnesbörd om den politiska stridens förlopp — då som eljest — spåra en blandning av olika motiv, men man får därvid ej glömma, att den parlamentariska doktrinen icke ägde någon konstitutionell giltighet utan var ett politiskt program, som alltjämt var omstritt och även de facto endast inom mycket ovissa gränser hade vunnit hävd; en rad inlägg i Svensk Tidskrift under dessa år vittnar i sin mån om diskussionens fortgång.

I alla händelser blev det tydligt, att försvarsviljans många

flöden i vårt land trots mothåll och bakslag och trots egna ensidigheter och — på sina håll — fula överdrifter arbetade sig framåt. Världshändelsernas tryck, propagandans smittande entusiasm och det härskande liberala partiets psykologiska missgrepp förde flock efter flock ej minst av den bildade ungdomen över till oppositionen. Man hade en förnimmelse av islossning.

Det var en ström av dramatiska och tankeväckande händelser, som fyllde dessa Svensk Tidskrifts tidigaste år. På våren 1911 F-båts-beslutet; på hösten vänsterpartiernas seger i riksdagsvalet, Lindmans avgång och Staaffs makttillträde; i december regeringsbeslutet om »anstånd» med pansarbåtsbygget — den nuvarande generationen gör sig knappast någon föreställning om styrkan av känsloreaktionen mot detta beslut. Nu följde slag i slag i januari 1912 Hedins »Varningsord» samt pansarbåtsinsamlingarna, i maj förda till över all förväntan lyckligt resultat. Världspolitikens vanskligheter tillspetsades 1911 i Marockokrisen och Tripoliskriget, 1912—13 i Balkankriget. Härhemma: 1913 upptäckten av de ryska spionerierna, försvarsföredragen landet över, Staaffs Karlskronatal i december; i februari 1914 bondetåget, borggårdstalet, regeringskrisen, studentuppvakningen och Hammarskjöldska ministären; så vårvalen med sina stora men dock ej tillräckliga framgångar för försvarsvännerna, sommarriksdagen. Och mitt under de sega förhandlingarna vid denna: Sarajevomordet den 28 juni, Österrikes ultimatum, »svarta veckan» och den 1 augusti världskrigets utbrott.

I försvarsarbetet under dessa år medverkade juntans medlemmar på många sätt, genom publicistik såväl inom som även utanför tidskriften, genom deltagande i föredragsverksamheten och uppehållande av kontakter med de likasinnade Uppsalastudenterna osv. Den från vår sida i opposition mot valledningen företagna, för tillfället resultatlösa kampanjen för Hallendorffs kandidatur vid riksdagsvalet 1911 var på sitt sätt ett slag för försvarets dominans i högerpolitiken. Under kungatalskrisen efter bondetåget nedlades mycken energi på den till den bildade opinionens samling syftande »kungaadressen».

Den utan jämförelse viktigaste insatsen från detta håll var emellertid försvarshandboken, »Försvarsfrågan. En handledning. Utgifven av Svensk Tidskrifts redaktion», som efter mer än årslång förberedelse utkom i början av juni 1913. Förtjänsten av dess tillkomst är i främsta rummet att tillräkna Heckscher, vilken tagit initiativet till detta tidiga »team-work» och såsom huvud-

redaktör hade att såväl vid dess planläggning som vid införskaffandet och sammanställningen av de många olika bidragen hålla trådarna i sin hand; själv var han författare till omkr. en tredjedel av den över 300 sidor starka boken. När man nu fyrtio år efteråt åter bläddrar i den, får man ett starkt intryck av hur den i sitt föreliggande skick, med sin logiska och pedagogiskt klara uppläggning, sin rikedom på fakta, sin precision i citaten, sitt praktiska rubrik- och registersystem och framför allt sin på en gång fasta och sakliga ton, bär hans prägel. Den angav själv sin tendens helt enkelt som: *svensk försvarsviljas stärkande*, och den var uppdelad i fem avdelningar, betitlade: »Sverige är värt att försvara. — Sverige kan försvaras. — Sverige behöver försvaras med vapenmakt. — Försvarsorganisationens grundvalar. — Försvaret ruinerar icke Sverige.» De olika dithörande ämnena voro utdelade på — i trycket ej namngivna — medarbetare, i allmänhet tillhörande tidskriftsstaben, med bästa tillgängliga sakkunskap eller lämplighet var på sitt område; de militära specialisterna voro Otto Lybeck och Wirsén, vilken sistnämnde hade sin under signaturen »Keith» nyss utgivna bok »Den svenska folkhären» att ösa ur. Även eljest kunde någon gång redan publicerade uppsatser komma till användning. Till hjälp vid arbetet utdelades till författarna en enkom verkställd samling utdrag ur belysande yttranden av både meningsfränder och — framför allt — motståndare, i stor utsträckning avtryckta i boken.

I mängden av överhettad propagandalitteratur blev detta arbete just genom sin sakliga och ändå lättillgängliga karaktär självt något av en sensation; den uppnådde under åren 1913—14 ej mindre än fem upplagor, som flitigt utspredos. Clason berättar i ett av sina (i *Historisk Tidskrift* 1951, sid. 188 ff., tryckta) stenografiska brev till sin maka, daterat »dagen före bondetåget», bland andra hörsagor: »I går gick 3 ton försvarshandböcker ut med resemarkalkar, bondetåget till mötes.» Även en eller annan för saksakl lyhörd politisk motståndare beaktade den — i Bagges brevsamling ligger t. ex. ett kort från den liberale riksdagsmannen borgmästare Jakob Pettersson i Södertälje, varmed denne, under antagande att det »alltid gläder författaren att se frukter av sitt arbete», överländer ett föredrag, »inspirerat av Eder handbok 'Försvarsfrågan'.» Bland erkännanden från meningsfränder uppskattade Heckscher antagligen ej minst ett kort från K. G. Westman, som ju inte var någon sina vänners smickrare, vari denne uttryckte sitt behov att

»säga dig ett varmt tack för din handbok i försvarsfrågan. För så vitt okunnighet och dumhet kunna drivas tillbaka med förnuftsskäl — och därpå får ju en vetenskapsman ej tvivla — trots allt —, måste man få se verkan av dina och dina medhjälparens klubbslag. I varje fall har du fritagit oss alla, dina vettiga samtida, från en del av det ansvar, som en försummad upplysningsverksamhet medför inför eftervärlden.»¹

På samma gång som krigsutbrottet framtvang en för den närmaste tiden tillfredsställande lösning av försvarsfrågan, avslutade det den epok, då intresset för denna utgjort ett enande band mellan olika nationella riktningar i vårt politiska liv. De nya problem, som nu tornade upp sig, voro av ömtåligare art. Misstron och avogheten mot Ryssland jämte intresset för Finlands sak behöll visserligen sin axiomatiska karaktär, men Sveriges inställning till Rysslands fiender och till Rysslands bundsförvant, våra handelsförhållanden till båda maktgrupperna och båda deras övergrepp mot de neutrala öppnade frågor, där nyanserna i bedömningen på vår sida lätt kunde växa till motsättningar.

Inom Svensk Tidskrift väckte de aktivistiska tendenser, som då och då döko upp på eljest närstående håll, ingen anklang, utan den förfäktade konsekvent i ledare — såsom (Hallendorffs) »Under stormen», Söderbergs »De neutrala och kriget», Heckschers »England» (alla under senare delen av 1914) och den sistnämndes »Sveriges ekonomiska oberoende» (1915) — liksom i Dagens Frågor upprätthållandet av Sveriges proklamerade neutralitet, stödd på ett starkt försvar, såsom formen för vår utrikespolitik under kriget.

Alldeles lättfången var dock icke denna eniga linje, allraminst för Heckscher. Med hans djupa förankring i engelsk kultur och litteratur, hans intresse och — visserligen ej kritiklösa — beundran för Englands både inre och yttre tidigare och nyaste historia var det för honom en särskilt hård påfrestning att se detta rike av förhållandenas makt fört i krig med det av honom aktade om ock ej älskade Tyskland och i nära förbund med vad Kipling en gång kallat »the Bear that looks like a man». Känslomässigt voro utan tvivel hans sympatier pro-brittiska, men han svävade icke på målet i kritiken både av det engelska trycket på den svenska handeln och av Brantings på en gång »onationella» och »ointernationella» entente-propaganda 1915 och efteråt. Men på samma gång bidrog

¹ I de i denna uppsats förekommande citaten tages ej hänsyn till brevskrivarnas individuella stavnings- och interpunktionsvanor.

den nämnda problemställningen säkerligen till den plågsamma inre spänning, som att döma av hans brevväxling under denna tid behärskade honom.

Även eljest längtade han att mera odelat få ägna sig åt vetenskapen; åtminstone i vissa stunder ville han snarast möjligt lämna politiken och bli fri från ansvaret för tidskriften. Detta framgår otvetydigt av ett (både i utkast och i ett modifierat original befintligt) brev till Gösta Bagge, daterat så tidigt som den 16 september 1914. Han befann sig då i en ansträngande militärföreläsning i Roslagen och hade tydligen en ohygglig känning av den psykiska förlamning, som ej torde vara sällsynt för intellektuellt anlagda beredskapsmän, om de också kanske i regel taga det mindre tragiskt än denne passionerade hjärnarbetare. Han förstod emellertid väl, att han ej kunde kasta allt på sin ävenledes mycket upptagne medredaktör, utan tänkte sig exempelvis ett års respit, om han sedan bleve fri för alltid. Av särskilt intresse och belysande för hans systematiska planläggning av sitt liv är en (blott i utkastet förekommande) passus:

»Som jag kanske har sagt dig någon gång, är det min förhoppning att vid 40 års ålder kunna börja med [det följande kursiverat i trycket] *vad jag betraktat som min uppgift, nämligen Sveriges ekonomiska historia*; men vad som dessförinnan skall avarbetas kräver sina rundliga fem år.»

Rycket i kedjan blev emellertid denna gång utan resultat, han stod tills vidare kvar på sin redaktionspost — men hann ändå under 1915 jämte mycket annat (efter en utrikes studieresa på sommaren) få ut sitt ett par hundra sidor stora arbete »Världskrigets ekonomi»; de nyssnämnda bidragen till Svensk Tidskrift från denna tid ge ej heller intryck av att vara tillkomna *invita Minerva*. — Och 35 år senare förelåg trots allt hans *opus maximum*, »Sveriges ekonomiska historia från Gustav Vasa», färdigt så långt som till år 1815. Den något annorlunda upplagda fortsättning, varom han ännu i sina sena år drömde, blev oskriven, men det vore långsökt att lägga detta enbart eller främst Svensk Tidskrift till last — hela livet igenom fanns det för honom mycket annat än den vetenskapliga huvuduppgiften, som han måste »avarbета», för egen räkning liksom för andras. —

Även efter återkomsten till civila levnadsförhållanden på hösten 1914 fortgick emellertid hans brottning med sitt intellekt. I ett brev till Gösta Bagge den 6 september 1915, varav här ett stycke skall citeras, ger han denne — med en viss självironi men tydligen på

allvar — vad han kallar en »självbespeglade psykologi, som en engelsk gentleman aldrig skulle ha förfallit till».¹

»... Hemligheten är, att jag har ett abnormt behov av enhetlighet i åskådning och därför ständigt försöker få en förklaring av varje särskild punkt så att den kommer i linje med min totaluppfattning. Till sist är jag då framme vid en ståndpunkt som är uppenbart orimlig; och då börjar jag plocka sönder det hela igen för att få fram en annan obruten linje, som det går med på samma sätt, osv. in infinitum. Därför går jag under en tio—femton år från den ena ytterligheten till den andra. Det mänskliga intellektets vägar äro för mig oföränderliga som naturlagar; jag kan inte hindra mig själv att tänka så som mitt s. k. förnuft kräver. Själva fenomenet förefaller emellertid mig själv mer än underligt, ty man får väl ändå anta att tillvaron verkligen *hänger* ihop, dvs. att det inte finns två eller flera oförenliga sanningar. Förklaringen är kanske, att det mänskliga förnuftet ej räcker till att se detta sammanhang — det bryts i skyn, det bryts i gruset, för Gud allena är det ett — eller ännu antagligare, att under-teknads förnuft ej gör det...» [Och sedan fortsätter brevet med sakliga upplysningar om scrap'ar.]

Ungefär ett år senare skriver Heckscher (också i ett brev till Bagge), djupt upprörd över vissa i en tysk publikation förekommande utrikespolitiska yttranden av själve Harald Hjärne, att

»uppsatsen blivit en ny märkessten på den väg jag för närvarande vandrar, bort från gamla gudar och ideal till något mål som jag ej själv anar — en väg, vars tillvaro du, käre Gösta, i din godhet och klokhed gärna vill trolla bort, men den finns där ändå».

Dessa temperamentsutbrott — vilka, ehuru långtifrån enastående, dock icke äro representativa för den ordinära tonen i Heckschers korrespondens och delvis kunna finna sin förklaring i tillfälliga anledningar — äro här återgivna till belysning av den förskjutning i hans tankevärld, som under dessa år förde honom ett gott stycke till vänster om hans gamla meningsfränder. Själva förhållandet blev naturligtvis efterhand fullt märkbart för dessa, men för egen del har jag först genom bekantskapen med brev-materialet fått ett intryck av, hur tidigt, våldsamt och djupt han råkade in i denna — man kanske kan säga — nationalekonomisk-politiska troskris. Den hindrade honom dock ej att lojalt och med oförminskad energi fullgöra sitt redaktörsvärv i Svensk Tidskrift, så länge detta varade.

¹ Bagges svar i denna punkt löd: »Om du inte missförstår mig, skulle jag vilja säga dig, att en av de förnämsta orsakerna, varför jag håller mer av dig än de flesta... av mina vänner är just att du inte är det bittersta en engelsk gentleman.»

Det utrikespolitiska inslaget i denna kris, den »anglomani», som påstådd och avviftad stundom spökar i brevväxlingen, och hans starka oro för den »tyska faran» i händelse av en — under vissa tider ingalunda otänkbar — för Tyskland lyckosam utgång av kriget, kom knappast till några iögonenfallande uttryck i hans egna artiklar i tidskriften, vilka ju för övrigt efter vanan först diskuterades inom redaktionen. Men det var t.ex. med synbart nöje, som han beredde plats (i första häftet av årgången 1916) för en artikel av den forne tyskentusiasten Nils Wohlin, »Vad många svenska nationalisterna tänka», där det skarpt varnades mot tysk infiltration av svensk kultur och ekonomi.

Det är inte meningen att här försöka närmare följa återverkningarna av världskrigets växlingar på det inre läget i vårt land eller Svensk Tidskrifts ställningstaganden till bådaderna. Endast ett par huvuddrag av de sistnämnda skola framhållas. Under de växande svårigheterna härhemma, kännbara framför allt genom de från båda de krigförande lägren alltmera trängda handels- och försörjningsmöjligheterna, sökte tidskriften hålla sin kurs, orienterande och polemiserande till stöd för svensk ståndaktighet mot de växande påtryckningar utifrån och inifrån, som krävde eftergifter i handelsförhandlingarna med ententen; detta även efter den Hammarskjöldska regeringens fall i mars 1917. Och då efter den ryska revolutionen den finska krisen mot slutet av 1917 blev akut, tog tidskriften, under kritik av den efter höstvalen s. å. nytillkomna liberal-socialistiska regeringens politik, ivrigt till orda för vapenhjälpen till Finland. Ett par mycket skarpa ledare i dessa båda ämnen i början av 1918, »Demokrati och storfinans» och »Sveriges skam och Sveriges skada», hade fattats i pennan av Bagge, men då de voro osignerade, voro de båda redaktörerna solidariskt ansvariga.

Den dom över den Hammarskjöldska politiken, som Torsten Gihl fällt i sin kunskapsrika men subjektiva fjärde del av »Den svenska utrikespolitikens historia» (1951), träffar givetvis också dem, som försvarade och efter förmåga stödde densamma, alltså icke minst den dåvarande Svensk Tidskrift. För egen del saknar jag förutsättningarna för att uppträda som dess försvarsadvokat, men så många fakta ha dock framdragits till kontrakritik av de Gihlska teserna¹, att man alltjämt kan drista sig att påstå, att

¹ Se särskilt Karl-Gustaf Hildebrands recension i Historisk Tidskrift 1953, sid. 99 ff., Arthur Montgomerys i Ekonomisk Revy 1952, s. 129 ff. och Sigfrid Linnérs Anteckningar i Svensk Tidskrift 1952, sid. 435 ff. och 497 ff.

denna tidskrift då även i detta stycke icke varit utan fog för sin ståndpunkt. Därmed skall ej bestridas, att till förmån för dennas vedersakare kan åberopas den slutliga utgångens ovedersägliga vitsord att de kalkylerat riktigare, liksom ej heller att här som i den finska frågan både ofullständig kännedom om viktiga förhållanden, som numera blivit bekanta, och en överdriven hjältedyrkan åt ena sidan och inbitna fördomar åt motsatta hållet eller andra ensidigheter kunna ha bidragit till utformningen av tidskriftens hållning.

Av Heckschers många bidrag i Svensk Tidskrift under de båda sista krigsåren är det jämförelsevis få, som direkt behandla den periodens aktuella omvälvningar. De flesta syssla med ekonomiska ämnen, visserligen även de ofta av vikt för det politiska läget. Ej sällan talas i hans brev om hans minskade intresse för politiken, vilket likväl ingalunda avhåller honom från att taga livlig del i diskussionen om artiklar inom det området. Tydligt syssla hans tankar mycket med vad som skulle komma efter Ragnarök (så i artiklarna »Framtiden», som inledde årgången 1917 och »Krigets oväntade avkomlingar» i andra häftet 1919), och han varnar Bagge för att inte ta »folkens förbund» på allvar; han karakteriserar detta som »en politisk realitet på gott och ont» och han ber honom: »Låt nu ej din vanliga skarpblick för det närmast liggande skymma detta något mindre dagspolitiska.»

De nämnda åren voro för honom som redaktör en särskilt påkostande tid. Hans intresse för tidskriften var oförminskat, och han ville gärna skriva i den. Men han tyckte inte om att skriva annat än »precis vad man menar och så som man menar». Han fick emellertid ofta ej juntan med på sina synpunkter, och för att ej mot dess uppfattning engagera tidskriften kunde han i egenskap av redaktör icke tillämpa den regeln. Å andra sidan ville han i samma egenskap gärna hindra sådant att komma in som han ogillade, vilket i sin ordning gjorde tidskriften mindre positiv. »Kollektivt författarskap» förklarade han nu vid ett tillfälle vara hans innersta väsen emot.

Till detta kom en utanförliggande speciell omständighet. Med tillämpning av en idé, som lär vara amerikansk, att en intellektuellt verksam människa någon gång om möjligt bör skaffa sig ett »sabbatsår» för att mera ostört kunna ägna sig åt sina intressen, lyckades Heckscher göra sig ledig från sin professur från hösten 1918 till våren 1919 för att bosätta sig på Lisjö gård i Västmanland. Denna anordning måste emellertid i hög grad för-

svåra kommunikationerna inom tidskriften och bidrog så till att även ur dess synpunkt göra hela redaktörsfrågan aktuell. Den ordnades så, att Gösta Bagge för senare delen av 1918 under hand skötte redaktionen, men att Heckscher med utgången av året formligen avgick från sin hittillsvarande post och Bagge från och med nästa årgång ensam stod som utgivare.¹

Det i sluthäftet för 1918 ingående titelbladet för året är det sista, som bär Eli Heckschers namn, och med denna årgång var alltså den betydelsefulla insats i den svenska politiska tidskriftslitteraturen, som hans åttaåriga redaktörskap i *Svensk Tidskrift* innebär, avslutad — åtminstone formellt sett.

I själva verket blev emellertid förändringen utåt föga märkbar, och även mindre bemärkt än man skulle väntat — vilken central ställning inom kretsen man på motsatt håll tilldelade honom, framgår av ett uttryck som E. Palmstierna en gång använde i sin nu tryckta dagbok: »den Heckscherska ligan». De båda forna redaktionskamraterna voro fullt ense om fortsatt samarbete, och i den anmälan, som på baksidan av 1919 års första häfte meddelade den nya anordningen, framhölls också, att den icke innebar någon ändring i tidskriftens kurs eller ett upphörande av Heckschers medverkan. Detta var icke någon tom gest. En animerad rådplägning och diskussion om artiklar, både hans och andras, pågick under hela Lisjö-vistelsen, och efter återkomsten till Stockholm deltog han åter som förut i juntsamvaron. Redan det första häftet 1919 innehöll två »scrap'ar», det andra också en signerad artikel, hela årgången sammanlagt ett dussin bidrag av honom, de flesta om ekonomiska och därmed besläktade ämnen; 1920 finner man emellertid vid sidan av åtskilliga sådana bland *Dagens Frågor* även — för första gången på länge — ett rent politiskt inlägg av honom om »Sverige, Finland och Åland», 1921 fortsatt med en signerad uppsats »Efter Åland», i vilka båda han försöker gjuta olja på de av en så olycksalig nabo tvist farligt upprörda vågorna. I den följande årgången fäster man sig ur olika synpunkter vid dels minnesartikeln över Harald Hjärke — där i varje fall en av de sex år tidigare avsvurna »gamla gu-

---

¹ Ungefär detta intryck av förloppet får man vid en sammanställning av olika brev från Heckscher, särskilt ett par från oktober 1918, det ena till hans moder och det andra till Nils Wohlin, vilken sistnämnde fått kännedom om saken och i sin dåvarande reformatoriska högerståndpunkts intresse förgäves sökt övertala honom att frångå sitt beslut.

darna» åter kommer till heders —, dels den första av de under signaturen »Junius» publicerade försöken att realistiskt beskriva »Hur Sverige regeras» (den andra uppsatsen följde 1929).

Det skulle föra väl långt att år för år fortsätta denna bläddring i Heckschers bibliografi. Det är dock av intresse att se, i vad mån hans 1921 begynta regelbundna författarskap i Dagens Nyheter, vår gamle ärkefiende från 1910-talets försvarsstrider, — vars intresse för anknytningen väckts genom hans samma år publicerade skrift »Gammal och ny ekonomisk liberalism» — återverkat på hans medverkan i Svensk Tidskrift. Det betydde ingalunda något avbrott av denna, hans intresse och penna räckte till för båda. Visserligen minskas under de följande åren antalet av hans bidrag i Dagens Frågor, men de fortsätta dock med något eller några nummer nästan vart år under Bagges redaktörstid (till 1930) och upphöra ej heller helt under Ivar Andersons (1931—32). Även sedan tidskriften efter nedläggandet under tiden 1933—36 återupptagits under Håstads ledning, bibehöll han kontakten genom en eller annan artikel under sitt namn nästan årligen till 1942, då hans medarbetarskap slutade med en uppsats om »Den ekonomiska vetenskapens grundläggning i Sverige».

Omfattningen av Heckschers andel i Svensk Tidskrifts innehåll framgår av följande, på en summarisk genomgång av hans bibliografi grundade ungefärliga beräkning. Man finner där 174 nummer upptagna såsom ingående i tidskriften (därav 94 från hans redaktörstid 1911—18); av dem äro 56 (under den nämnda perioden 22), i de allra flesta fall signerade, att betrakta som artiklar, medan 118 (resp. 72) äro osignerade bidrag bland Dagens Frågor eller i några fall kortare recensioner o. dyl. Räknar man i medeltal längden av hans artiklar till något över ett halvark och en »scrap» till ett par tre sidor, blir sammanlagda resultatet approximativt bortåt 850 sidor, vilket betyder, att han ensam (givetvis enligt tidskriftens arbetsmetoder ofta efter samråd med redaktionskamrater) står för ungefär en och en halv normal årgång. Därtill kommer hans andel i Försvarshandboken, som uppgår till omkr. 100 sidor.

Här skulle denna uppsats kunna avslutas. Det må dock ej anses opåkallat att därtill foga några personliga intryck av Eli Heckscher, närmast fastän ej uteslutande från den här behandlade perioden. Jag tror, att det ligger i linje med hans livsuppfattning, om jag därvid icke inskränker mig till att enbart understryka hans — för envar uppenbara — förtjänster, utan också beaktar sådana

sidor av hans väsen, som ibland kunde göra honom (för att använda ett uttryck i något av hans egna brev) »besvärlig» för sina vänner — och för sig själv. Jag är dock angelägen att framhålla, att jag knappast gör detta sistnämnda med stöd av egna erfarenheter — ty sådana äger jag i det avseendet praktiskt taget inga — utan fastmera på grund av iakttagelser utifrån eller konstruktioner, vilka ju kunna vara ensidiga eller beroende på missförstånd.

Hans arbetsvilja och arbetsförmåga voro snart sagt enastående. På honom om någon passa de ord in, som den av honom en tid högt uppskattade Kipling diktat om förmågan att »fill the unforgiving minute / with sixty seconds' worth of distance run». Belysande exempel, både gripande och humoristiska, skulle kunna åberopas i mängd, men jag vill här försöka att inte sväva ut för brett.

Hans forcerade arbetstakt sammanhänge nära med hans starka pliktmedvetande, hans känsla av ansvar för sin begåvning, sina ärvda förutsättningar, sin ställning i livet. Hans nationalekonomiska inriktning och hans starka sociala känsla gävo denna etiska läggning en i många avseenden asketisk form, vars allbekanta överdrifter — hans motvilja mot ytterkläder, hans radikala kaloritänkande etc. — utan tvivel bidrogo till de upprepade, heroiskt burna sjukdomsfall, som drabbade honom under hans senare år.

Över huvud var han en man med stort moraliskt mod. Han drog sig icke för att taga ansvar, både för egen del och för andras. Han vande sig tidigt att yttra sin mening både i skrift och genom framträdande i diskussioner, och han var aldrig rädd att i en sak, som låg honom om hjärtat, offentligt eller enskilt säga vad han menade, även om det kunde väcka anstöt och vålla obehag både för honom och för hans motpart; men han försummade ej att i det senare fallet efteråt rannsaka sig själv och uppriktigt delge den kritiserade resultatet av sin prövning. Mot allt som för honom tedde sig som feghet reagerade han, och han sträckte detta begrepp mycket långt, icke alltid besinnande den — visserligen billiga och å sin sida farliga — synpunkten, att en politisk person vid sitt handlande måste pröva riskerna ej blott för sig och sina landsmän i den egna generationen utan också för rikets framtid.

Om hans vittomfattande och djupgående kunskaper behöver ej ordas, och hans vetenskapliga gärning ligger utanför planen för denna framställning; ett par fakta må dock även här betonas, dels att såväl de höga kraven på den ekonomisk-historiska forskningens karaktär i vårt land som ämnets nuvarande ställning i skolan och den akademiska undervisningen hos oss främst äro hans

verk, dels att hans egna vetenskapliga bidrag givit den svenska forskningens resultat på detta område en bemärkt plats i den internationella litteraturen.¹

Med sin lärdom, sin logiska skärpa och sin klara framställningsförmåga var han också en farlig motståndare i en debatt — såvida inte någon gång just hans logik gjorde honom sprattet att driva konsekvenserna ett stycke längre än vanligt folk kunde finna rimligt. I ett meningsutbyte föreföll han aldrig att tvivla på att han hade rätt, och han ville också gärna få rätt.

Många av de här berörda egenskaperna kunde var för sig bidra till den »oförmåga att gå ihop med andra», som han själv konstaterar i sitt förut citerade brev till modern från oktober 1918. De stränga krav han ställde på sig själv ville han rätt långt göra gällande även mot andra, stundom kanske utan att till fullo beakta deras olika förutsättningar och speciella situationer och med ett eftertryck, som för känsliga sinnen kunde förefalla mästrande. Detta sammanhänge också med en läggning hos honom, som kan vara mycket tilltalande i och för sig, men som samtidigt möjligen kunde motverka just den intensiva strävan till objektivitet, som fyllde honom — *strävan*, ty vilken temperamentsfull människa kan nå det målet? Han har själv i ett brev från 1911 skrivit:

»... Jag förnekar inte, att jag ställer större anspråk på mina vänner än på mina fiender, och att det grämer mig betydligt mera, om vännerna icke motsvara de högre anspråken, än om fienderna ej nå upp emot de lägre...»

Ett och annat av vad här har sagts kan möjligen inge någon läsare den föreställningen, att Heckscher med sin asketiska läggning och allvaret i sin karaktär var torr och tråkig. Det var mycket långt därifrån. Hans intressesfär var vid, även om vissa områden av kulturlivet (t. ex. musiken) voro helt uteslutna därifrån. Han var nära förtrogen med den klassiska litteraturen på olika språk och full av citat från Schiller och Samuel Johnson, Dickens och Disraeli, Tegnér och Karlfeldt. Han var — ur sina speciella syn-

¹ Av Heckschers större arbeten är »Världskrigets ekonomi» (1915) översatt till ryska, »Kontinentalsystemet» (1918) till engelska, »Industrialismen» (tryckt första gången 1931, ytterligare fyra upplagor) till danska och »Merkantilismen» (två delar, 1931) till tyska, engelska, italienska och spanska (Mexico 1943); nya upplagor av sistnämnda verk äro att vänta både på svenska och engelska. Särskilt glädjande är, att även den under titeln »Svenskt arbete och liv» (1941) utgivna populära sammanfattningen av det ovan sid. 416 omnämnda huvudarbetet »Sveriges ekonomiska historia» skall utkomma i engelsk översättning, framfört till nyaste tid.

punkter, som han en gång redovisade i något av sina många radioanföranden — road av bra detektivromaner, och George Borrow's zigenarskildring »Lavengro» var en av hans älsklingsböcker. I vanligt sällskapsliv deltog han nog mera av pliktkänsla än av passion, men han var själv en förträfflig värd, och i ett samkväm sådant som t. ex. en »junta med fruar» fann han sig icke utan välbehag omgiven av de senare, som villigt anammade hans verkligt fängslande konversation — så framt han inte hade något speciellt att säga någon närvarande träto broder, ty då kunde de bli så fängslade av varandra, att man just inte hörde av någondera mera den kvällen. Skämt med honom själv var allt annat än sällsynt, och han lyssnade därtill med på en gång roat och självrannsakande tålmod.

Det finns emellertid till sist ännu ett kapitel av hans liv, som ej får förbigås, hans storslagna hjälpsamhet. För egna behov höll han hårt på slanten, men gällde det att befrämja en sak, som han tyckte vara av betydelse, eller att ge ett skäligt handtag åt en vän, var han generös. Och inte bara så, att han lyssnade till en vädjan, han kunde själv ta initiativet på ett rörande, stundom överraskande sätt. Otaliga äro t. ex. de avhandlingar och uppsatser, inte bara inom hans eget fack utan också sådana som endast på någon punkt tangerade detta, för vilkas kontroll eller förbättring han utan att visa en otålig min offrat mycket av sin dyrbara tid. Och man har ett intryck, att det länge hörde till hans principer att aldrig, om saken ej var alldeles orimlig eller omöjlig, avböja en framställning om ett föredrag.

In summa: I stort som i smått minns jag honom icke blott som en av de bästa vänner jag ägt utan också — med sina mänskligt ofrånkomliga begränsningar eller överdrifter — som en av de bästa människor jag lärt känna.

Detta subjektiva vittnesbörd av en person, som under mer än ett halvsekel fick räkna sig som hans vän, skall emellertid här icke vara sista ordet.

Samma dag som underrättelsen om Eli Heckschers bortgång nådde den då åttiofyraårige generallöjtnanten Jochum Åkerman, skrev denne till hans maka ett brev, varav jag med bådass tillstånd återger huvuddelen. Efter att ha betecknat den bortgångne som »en av Sveriges få märkesmän» yttrar brevskrivaren:

»Tyvärr är jag ingalunda kompetent att värdesätta hans vetenskapliga gärning, men jag har alltid med beundran och behållning läst

eller hört hans klara, rediga och upplysande framställning. Vad jag kanske än mer beundrar är hans fosterländska sinnelag, hans förmåga att tränga till botten även i frågor, som lågo utanför hans egentliga arbetsområde, samt hans okuvliga vilja att kämpa för det han efter moget övervägande funnit rätt och bäst. Jag tänker härvid icke minst på Sveriges försvar.

Det är nu många decennier sedan vi diskuterade, skrevo och kämpade sida vid sida, men i mycket tacksamt minne bevarar jag den bortgångnes sanningssökande frågor, tankeväckande inlägg och entusiasmerande kampparoller. Det är en tid i mitt politiska liv, som jag med glädje erinrar mig och som för mig var oerhört lärorik, icke minst tack vare Eli.

Så är nu även han borta, liksom så många andra av den s. k. juntan. Jag tillhörde den visserligen icke, men var ofta närvarande vid dess sammanträden, då någon försvarsfråga behandlades, och jag samarbetade med många av dess medlemmar. Det känns så tomt efter dem. Man kunde uppriktigt och ärligt säga dem sin mening, även om den ej var deras. Man behövde aldrig befara ett obehörigt utnyttjande av det sagda eller skrivna. Det låg idealitet över meningsutbytena och arbetet, man kämpade för rikets väl, icke för partiets, klassens eller personens väl.

Eli förkroppsligade i hela sitt framträdande denna idealitet och icke minst därför skall han av mig bevaras i ljus, tacksamt och av beundran fyllt minne.»¹

¹ P. S. Det har fogat sig så, att nästan samtidigt med denna uppsats Heckschers person och livsverk blivit föremål för några andra framställningar, vilka jag är glad att sålunda få tillfälle att omnämna. I sin nyutkomna minnesbok »Minnen som dröjt kvar» har Axel Hirsch ägnat honom en bred, levande och av varm sympati buren karaktärsteckning, där han för övrigt särskilt uppmärksammar och utförligt citerar några av hans artiklar från den tid min uppsats gäller. Den viktigaste sidan av Heckschers verksamhet, vilken, så som jag begränsat min uppgift, i min artikel endast behövt antydast, är i stället själva huvudämnet för Arthur Montgomerys minnesteckning i tredje häftet av Ekonomisk Tidskrifts årgång 1953: »Eli Heckscher som vetenskapsman». På samma gång kan nämnas, att i tryckfärdigt manuskript föreligger en uppsats av Bertil Boëthius — liksom Montgomery en av Heckschers närmaste intressefränder och arbetskamrater —, som skall ingå i Vitterhetsakademiens Årsbok för innevarande år bland Minnesord över avlidna ledamöter.